

Професійне судження бухгалтера в оцінці гібридних інструментів у звітності контрольованих іноземних компаній

Сучасна система оподаткування контрольованих іноземних компаній (КІК) в Україні вимагає від бухгалтера відмови від механічного обліку на користь аналізу економічної суті операцій. Використання гібридних фінансових інструментів створює ризики невідповідностей через суперечність правової форми та податкового трактування в різних юрисдикціях. В умовах запровадження стандарту CRS професійне судження бухгалтера стає критично важливим інструментом стратегічного управління ризиками та верифікації даних.

Метою статті є дослідження ролі та розробка практичних механізмів формування професійного судження бухгалтера як інтелектуального продукту для достовірної оцінки гібридних інструментів у звітності КІК. Завдання передбачають обґрунтування моделі судження як інноваційного рішення, вироблення алгоритму дій за IFRIC 23 та розробку аналітичного інструментарію верифікації даних для Додатка КІК.

Дослідження спирається на синтез Плану дій BEPS (Action 2, 3), Директив ATAD 1/2 та стандартів МСФЗ (IAS 32, IFRS 9, IFRIC 23). Використано порівняльний аналіз німецької та іспанської моделей контролю КІК для оцінки ефективності ідентифікації мезонінного капіталу та прав на прибуток.

Запропоновано модель професійного судження як процесу перетворення компетенцій фахівця на інноваційне рішення. Обґрунтовано алгоритм оцінки гібридних операцій за методами «найбільш імовірної суми» або «очікуваної вартості» згідно з IFRIC 23. Розроблено систему з чотирьох аналітичних реєстрів (компонентів контролю, гібридних інструментів, ланцюжків володіння та зв'язки з CRS), що дозволяють ідентифікувати реальну економічну суть операцій та коректно трансформувати іноземну звітність. Визначено бухгалтерську довідку як базовий документ для документального обґрунтування оціночних позицій бухгалтера.

Доведено, що бухгалтер КІК трансформується в аналітика-консультанта, чия судження є головною конкурентною перевагою. Сформульовано рекомендації щодо уточнення вітчизняного законодавства в частині закріплення статусу контролера на основі права на отримання прибутку.

Ключові слова: професійне судження; контрольована іноземна компанія (КІК); гібридні фінансові інструменти; оподаткування; План BEPS; CRS; IFRIC 23; податкові ризики; аналітичні реєстри; економічна сутність.

Актуальність теми. Сучасна система оподаткування контрольованих іноземних компаній (КІК) в Україні та ЄС вимагає від бухгалтера відмови від суто механічного обліку на користь глибокого аналізу економічної суті операцій. Використання гібридних фінансових інструментів створює ситуації, коли правова форма інструмента в одній юрисдикції суперечить його податковому трактуванню в іншій. У таких умовах професійне судження стає основним інструментом мінімізації податкових ризиків та забезпечення достовірності звітності.

Актуальність теми зумовлена стрімким зростанням фіскального значення правил КІК в Україні: станом на 01.02.2026 року кількість зареєстрованих контрольованих іноземних компаній досягла 30 030, а кількість їх контролерів – 18 554 особи [5]. Загальна сума податків, нарахованих за результатами звітування за 2022–2023 роки, перевищила 2 млрд грн, а динаміка 2025 року продемонструвала зростання надходжень від самостійного коригування контролерами КІК у 15 разів (з 4,5 до 87,1 млн грн) [1].

Ключовими чинниками, що вимагають високої якості професійного судження бухгалтера, є:

– проблема неоднозначності правової та податкової кваліфікації гібридних фінансових інструментів як боргових зобов'язань або інструментів власного капіталу (що, зокрема, характерно для таких інструментів, як конвертовані облігації та субординовані позики) зумовлює суттєві ризики виникнення гібридних невідповідностей. Ця облікова складність вимагає від бухгалтера застосування професійного судження для оцінки економічної суті операції над її правовою формою, аби запобігти штучному заниженню бази оподаткування та уникнути потенційних санкцій з боку податкових органів;

– вплив прозорості через запровадження стандарту CRS (Common Reporting Standard) безпосередньо пов'язаний із професійним судженням бухгалтера КІК, оскільки він змінює фундамент для оцінки податкових ризиків, перетворюючи теоретичні припущення на практичну неминучість перевірки. Майже 80 % результативності податкового контролю у сфері КІК у 2025 році було забезпечено даними

міжнародного автоматичного обміну інформацією. Станом на 01.02.2026 року ДПС вже отримала звіти від 1652 підзвітних фінансових установ із понад 50 юрисдикцій [1], а термін отримання даних за запитами ще у 2024 році скоротився вдвічі порівняно з 2023 роком – до 118 днів [9];

– професійне судження бухгалтера сьогодні стає головною конкурентною перевагою, оскільки саме фахівець повинен гармонізувати внутрішній облік компанії з прозорою міжнародною системою обміну даними, щоб уникнути штрафів та судових спорів. Сума виграних податковими органами судових справ у сфері міжнародного оподаткування за 2025 рік досягла 3,8 млрд грн [1]. Це підкреслює критичну необхідність документального обґрунтування кожної оціночної позиції бухгалтера для мінімізації штрафних ризиків.

У сучасних умовах здатність бухгалтера аналізувати економічну сутність операції над її формою стає головною конкурентною перевагою та інструментом стратегічного управління податковими ризиками контролюючих осіб.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. Дослідження базується на синтезі сучасних теоретичних напрацювань зарубіжних та українських вчених та практичного досвіду імплементації стандартів прозорості в Україні, що дозволяє автору обґрунтувати необхідність переходу до якісно нових методів обліку гібридних інструментів.

Фундаментом дослідження є міжнародні стандарти та рекомендації ОЕСР/G20: План дій BEPS, зокрема Дія 2 (Action 2) [30] щодо нейтралізації наслідків гібридних схем та Дія 3 (Action 3) [21] щодо розробки ефективних правил контрольованих іноземних компаній, директиви ATAD 1 [18] та ATAD 2 [19], а також DAC 9 [20]. Складність класифікації гібридних інструментів в обліку визначають МСБО 32 [23] та МСФЗ 9 [22]. Для розкриття аспекту професійного судження використано основні положення Тлумачення Комітету з тлумачень міжнародних стандартів фінансової звітності 23 «Невизначеність щодо розрахунків з податку на прибуток» [32], яке регламентує, як відображати в обліку податкові ризики і є ключовим для визначення алгоритму дій бухгалтера в умовах неоднозначності податкового законодавства. У контексті взаємодії з IFRIC 23 для відображення невизначених податкових позицій слід враховувати положення МСБО 12 «Податок на прибуток» [25].

Якщо мова йде про державні інвестиції, то з 2026 року впроваджується метод участі в капіталі як основний метод обліку фінансових інвестицій у контрольовані підприємства відповідно до НП(С)БО 133 в державному секторі [14].

Ці документи визначають глобальний контекст боротьби з розмиванням бази оподаткування через гібридні інструменти та встановлюють стандарти для національних законодавств. У статті враховано положення Національної стратегії доходів до 2030 року [9] та статистичні дані ОЕСР 2025 року [17] щодо прогресу імплементації цих правил у світі.

Серед напрацювань вчених дослідження спирається на аналіз історичних етапів розвитку міжнародного оподаткування, проведений І.Орловим та Д.Захаровим [11], що дозволяє зрозуміти генезис сучасних антиухильних норм. Питання становлення податкових гаваней та імперського державного управління у контексті корпоративного оподаткування розглядає М.Вокер [33], додаючи історичної глибини проблемі транскордонного переміщення капіталу. Науковці О.Юрківський та О.Литвинчук [15] зазначають, що формування фінансової безпеки держави безпосередньо залежить від імплементації міжнародних принципів оподаткування. Центральне місце в аналізі займає наукова праця Т.Коллрусса [27], присвячена ефективності оподаткування КІК у Німеччині, Австрії та Іспанії. Це дослідження можна вважати новаторським, оскільки воно вперше аналізує структурні слабкості правил КІК у разі використання гібридних прав на участь у прибутку.

Центральним елементом аналізу професійного судження є дискусія щодо юридичної форми та суті правил КІК, яку порушують R.Avi-Yonah та Y.Biondi [16]. Їхня праця підкреслює складність прийняття рішень бухгалтером у ситуаціях, де формальна відповідність закону може приховувати агресивне податкове планування. Назарова Г. [29] деталізує цей процес у контексті України, аналізуючи поточний стан та перспективи впровадження Плану BEPS.

Сучасні дослідження також акцентують увагу на переході від правил КІК до двоступеневого рішення (Two-Pillar Solution). Захаров Д. [4], Лоскоріх Г., Перчі О. [8] досліджують значення Pillar 1 та Pillar 2 для податкової політики України. Останні також фокусуються на адаптації податкового контролю до стандартів Pillar 2, що вимагає від бухгалтера здатності розраховувати мінімальний податок на глобальному рівні [7]. Награз А. [24] ставить питання інклюзивності міжнародних податкових реформ, що важливо для розуміння ролі бухгалтера як суб'єкта, що діє в межах глобальних правил.

Питання професійного судження нерозривно пов'язане з оцінкою ризиків. Melega A. [28] досліджує геополітичні ризики у фінансовій звітності та трансфертному ціноутворенні, що є критичним для оцінки гібридних інструментів. Легенчук С. [6] аналізує історію та проблеми формування звітів у розрізі країн, що є попередником сучасних механізмів прозорості. Пономарьова Н., Лоскоріх Г., Шебештьєв Е. [13] наголошують на важливості інноваційних підходів до податкового обліку в умовах цифровізації, що полегшує ідентифікацію складних фінансових структур. Аналіз стану впровадження КІК в Україні

базується на роботах таких вчених, як Л.Гуцаленко та Б.Трохимець [2, 3]: вони досліджують сутнісні ознаки КІК як нового платника податків та ідентифікують неточності в ПКУ щодо визначення статусу контролера.

Ефективність професійного судження в умовах CRS підкріплюється дослідженням Р.Nimani та А.Maloku [31] щодо адміністративної співпраці та взаємної допомоги у прямому оподаткуванні в ЄС. Це корелює з роботами Н.Пойди-Носик та Г.Лоскоріх [12], які розглядають механізми зміцнення податкової безпеки держави в умовах глобальної нестабільності. Клименко К. та інші [26] підкреслюють, що податкова політика є невід'ємною частиною національної безпеки, що підвищує відповідальність бухгалтера за достовірність звітності КІК.

Метою статті є дослідження ролі та розробка механізмів формування професійного судження бухгалтера як інтелектуального продукту, необхідного для достовірної оцінки гібридних фінансових інструментів у звітності контрольованих іноземних компаній (КІК).

Викладення основного матеріалу. У сучасних умовах запровадження автоматичного обміну інформацією (CRS) та посилення фіскального контролю за транскордонними операціями професійне судження бухгалтера трансформується з технічної функції у ключовий механізм превентивного управління податковими ризиками. Основою для прийняття рішень бухгалтером у ситуаціях із гібридними інструментами є стандарт IFRIC 23 «Невизначеність щодо розрахунків з податку на прибуток». Відповідно до нього, бухгалтер має: 1) оцінити, чи є ймовірним те, що податковий орган прийме обране трактування гібридної операції; 2) якщо прийняття трактування малоімовірне – застосувати метод найбільш ймовірної суми (якщо результати бінарні) або метод очікуваної вартості (якщо існує діапазон можливих наслідків). Це вимагає від фахівця не лише знання обліку, а й розуміння міжнародної податкової практики.

Реалізація такого алгоритму вимагає не просто механічного розрахунку ймовірних сум, а інтегрованого підходу до ідентифікації самої природи платежу, де зміст операції домінує над її юридичною формою. Бухгалтер має використовувати професійне судження для розмежування відмінностей в оцінці активів та гібридних невідповідностей. Для цього необхідно визначити, чи виникає податкова вигода (результат D/NI – вирахування без включення) саме через умови фінансового інструмента, чи просто через статус платника чи коливання валютних курсів, тобто провести аналіз умов гібридного інструмента. Якщо інструмент дає право на участь у прибутку без формальної участі в капіталі, бухгалтер повинен класифікувати його як економічний контроль, що є ключовим для іспанської моделі оподаткування КІК.

Подібна аналітична робота з ідентифікації економічного контролю є фундаментальною основою, на якій базується наступний етап – безпосередня імплементація отриманих результатів у податкову звітність контролюючої особи. Саме через професійне судження складні гібридні конструкції переводяться у площину конкретних технічних коригувань, що складають основу трансформаційного процесу під час розрахунку прибутку КІК. Процес підготовки Звіту про КІК в Україні базується на трансформації даних іноземної неконсолідованої фінансової звітності. Професійне судження застосовується при заповненні рядка 02 Додатка КІК, де бухгалтер повинен самостійно ідентифікувати витрати (наприклад, нараховані відсотки за гібридним боргом), які мають бути повернуті до бази оподаткування в Україні для нейтралізації гібридного ефекту. Оскільки податківці можуть трактувати корпоративну участь як господарську діяльність (ознака постійного представництва), бухгалтер має наперед оцінити функції представників КІК та зміст їхніх довіреностей.

Ефективність таких коригувань та точність ідентифікації об'єкта оподаткування критично залежать від обраної законодавцем концепції контролю, яка визначає, чи будуть гібридні права на прибуток взагалі охоплені податковим моніторингом. Обираючи модель контролю, слід оцінити існуючі через призму обліку.

З цієї позиції за основу взято наукове дослідження Т.Коллрусса [27], в якому обрано німецьку та іспанську моделі контролю як такі, що представляють два діаметрально протилежні підходи до імплементації Директиви ATAD у країнах ЄС щодо боротьби з ухиленням від оподаткування.

Німецька модель базується на формальному критерії – прямому або опосередкованому володінні часткою у номінальному (статутному) капіталі КІК. Дослідження виявило в цій моделі суттєву структурну слабкість: вона дозволяє легко обходити правила КІК, якщо контролер володіє не акціями, а гібридними інструментами (мезонінним капіталом – гібридна форма фінансування, що поєднує в собі характеристики як боргового зобов'язання, так і власного капіталу), такими як права на участь у прибутку. Оскільки такі інструменти за своєю юридичною формою є борговими зобов'язаннями, а не капіталом, прибуток КІК просто випадає з-під оподаткування контролера, хоча фактично він отримує всю економічну вигоду.

Іспанська модель, на відміну від німецької, надає пріоритет фактичній участі в результатах (прибутках) діяльності компанії. Ця модель визнана в дослідженні повністю ефективною. Вона дозволяє бухгалтеру та податковим органам ідентифікувати контроль навіть тоді, коли в ланцюжку володіння є мезонінний капітал або права на прибуток без права голосу. Це повністю відповідає принципу

превалювання змісту над формою та духу Кроку 3 Плану BEPS, спрямованого на те, щоб оподатковувати прибуток там, де створюється цінність та здійснюється реальний контроль.

Таким чином, іспанська модель є методологічним еталоном для бухгалтера-аналітика, оскільки вона вимагає побудови системи внутрішніх аналітичних реєстрів для відстеження реальних фінансових потоків, а не лише формальних часток у капіталі. І хоча бухгалтерська оцінка за іспанською моделлю є складнішою, але ефективнішою за німецьку. Завдання професійного бухгалтера при цьому – побудувати систему внутрішніх аналітичних реєстрів, які відстежують фактичне право контролера на отримання економічної вигоди.

Зокрема, для належного обліку таких прав пропонуємо такі аналітичні реєстри:

1. Реєстр компонентів корпоративного контролю. Оскільки в Україні частка в КІК розраховується за найбільшим із показників (голоси, капітал або прибуток), бухгалтер повинен вести аналітичну відомість, яка зіставляє такі права: відсоток юридичного володіння статутним капіталом; відсоток права голосу у вищому органі управління; відсоток права на отримання прибутку (дивідендів або інших форм розподілу); відсоток права на активи у разі ліквідації компанії; наявність прав блокування (вето) щодо розподілу прибутку, незалежно від розміру частки;

2. Реєстр ідентифікації гібридних фінансових інструментів. Для нейтралізації гібридних невідповідностей (згідно з принципами BEPS Action 2 та ATAD 2) бухгалтер має вести аналітичний облік інструментів, що мають подвійну природу, зокрема: кваліфікація інструмента в юрисдикції КІК: (наприклад, як борг, де виплата відсотків зменшує оподатковуваний прибуток); кваліфікація в Україні (наприклад, як капітал, де виплата вважається дивідендом); відстеження результату D/NI (реєстр має фіксувати випадки вирахування витрат без їх включення до доходу для проведення коригувань у Звіті про КІК);

3. Реєстр ланцюжків опосередкованого володіння та економічного контролю. Особливо актуально для іспанської моделі, яка базується на пропорційній участі в результатах діяльності КІК, а не лише на капіталі та включає: схематичне зображення структури власності (з урахуванням усіх посередників – інтермедіарних компаній); розрахунок ефективної частки (відстеження того, як права на прибуток проходять через ланцюжок іноземних структур до кінцевого контролера в Україні); дані про фактичний контроль (фіксація ознак, що свідчать про вплив на розпорядження прибутком навіть без формального володіння – довіреності, банківські повноваження);

4. Реєстр звірки з даними автоматичного обміну (CRS). Оскільки ДПС отримує масиви даних про закордонні рахунки, бухгалтеру потрібен аналітичний реєстр для внутрішнього аудиту та верифікації, який би відображав: залишки та обороти за рахунками КІК (отримані безпосередньо від КІК); податкову верифікацію (порівняння задекларованого прибутку (за правами на прибуток) із даними, які можуть бути отримані через CRS для активів понад 250 000 доларів США).

Використання таких реєстрів дозволяє бухгалтеру обґрунтувати своє професійне судження під час заповнення Додатка КІК до декларації. Зокрема, при заповненні рядка 02 Додатка КІК (коригування фінансового результату) ці реєстри стають джерелом даних для «повернення» до оподаткування витрат за гібридними інструментами, які іноземна юрисдикція дозволила вирахувати.

Впровадження таких аналітичних форм є критичним, оскільки ігнорування «прав на прибуток» при формальній наявності невеликої частки в капіталі може призвести до визнання КІК-структури «слабкою» та спричинити штрафні санкції при виявленні реального економічного контролю податковими органами.

Процес формування професійного судження бухгалтера під час роботи з гібридними фінансовими інструментами у звітності контрольованих іноземних компаній (КІК) є багаторівневим аналітичним механізмом, що базується на інтеграції глобальних стандартів прозорості та специфічних вимог національного законодавства (рис. 1).

Наведений рисунок деталізує архітектуру прийняття рішень, що розподілена на два основні рівні регулювання:

1) глобальне регулювання, де фундаментом є План дій BEPS (зокрема Action 2 та Action 3), спрямований на нейтралізацію гібридних невідповідностей та розробку ефективних правил КІК. Сюди також враховано Директиви ATAD 1, ATAD 2, що регулюють протидію практикам ухилення від оподаткування, та DAC 9, яка спрощує обмін даними в межах ЄС. Важливими компонентами є стандарт CRS для автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки та ініціатива Pillar 2, що запроваджує глобальний мінімальний податок;

2) інструментарій МСФЗ, в якому для класифікації інструментів як «борг чи капітал» бухгалтер спирається на IAS 32 та IFRS 9, а для оцінки податкових ризиків в умовах невизначеності – на IAS 12 та IFRIC 23;

3) національне регулювання. На внутрішньому рівні професійне судження обмежується нормами Статті 39-2 Податкового кодексу України, положеннями Національної стратегії доходів до 2030 року та специфічним для державного сектору стандартом НП(С)БО 133, який передбачає метод участі в капіталі як основний для обліку інвестицій у контрольовані підприємства.

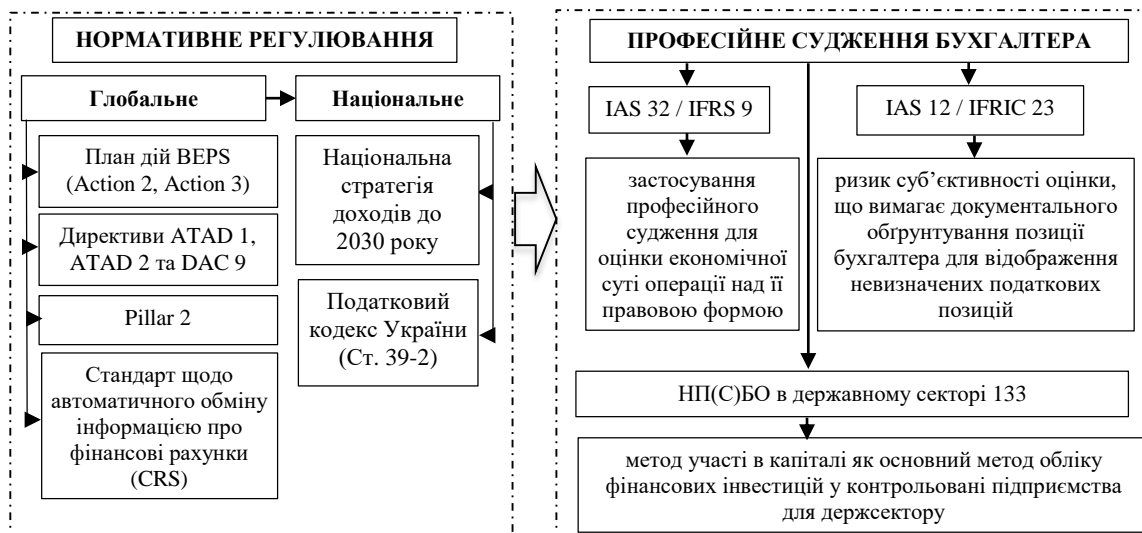

Рис. 1. Формування професійного судження бухгалтера під час оцінки гібридних інструментів у звітності КІК

Центральним елементом схеми є безпосереднє застосування професійного судження для реалізації принципу превалювання економічної суті операції над її правовою формою. Рисунок 1 наочно демонструє, що в умовах високого ризику суб'єктивності оцінки бухгалтер зобов'язаний забезпечити ґрунтовне документальне обґрунтування своєї позиції для коректного відображення невизначених податкових позицій у звітності КІК

Запропонована архітектура формування професійного судження демонструє, що бухгалтер сьогодні діє на перетині жорстких глобальних стандартів прозорості та оціночних категорій міжнародного обліку. Проте, аби ця теоретична модель трансформувалася в ефективний інструмент захисту бізнесу від податкових претензій, які у 2025 році вже досягли 3,8 млрд грн [1], необхідно перевести аналітичну роботу у площину системних процедур верифікації.

Враховуючи, що майже 80 % успішних кейсів податкового контролю КІК наразі забезпечується саме завдяки міжнародному обміну даними [1], професійне судження має спиратися на алгоритми, що дозволяють бухгалтеру випереджати дії контролюючих органів. Для імплементації такого підходу в українську практику контролю за КІК рекомендується:

- 1) використовувати отриману ДПС через CRS інформацію про закордонні рахунки (з урахуванням ліміту 250 000 доларів) для верифікації реальних бенефіціарів гібридних схем;
- 2) прийняти уточнення ст. 39-2 ПКУ, що передбачає закріплення в законодавстві права бухгалтера та контролюючих органів базувати статус контролера на «праві на отримання прибутку», навіть за відсутності частки в капіталі;
- 3) у випадках, де відсутні типові форми первинних документів для гібридних інструментів, основним документом закріпити бухгалтерську довідку з детальним аналізом ризиків згідно з IFRIC 23.

Таким чином, у звітності КІК бухгалтер перестає бути лише реєстратором операцій і стає аналітиком-консультантом. Ефективність оподаткування гібридних інструментів безпосередньо залежить від якості його професійного судження, здатності оцінювати транскордонні податкові наслідки та правильно трансформувати іноземну звітність відповідно до вимог ПКУ.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі висновки:

1. У сучасних умовах відбувається трансформація ролі бухгалтера: фахівець з обліку перестає бути лише реєстратором операцій і стає аналітиком-консультантом, чие професійне судження є головною конкурентною перевагою у стратегічному управлінні податковими ризиками. Це зумовлено складністю класифікації гібридних інструментів та необхідністю пріоритету економічної суті операції над її правовою формою;
2. Запропоновано розглядати професійне судження як інноваційне рішення, що є результатом перетворення інтелектуального потенціалу бухгалтера в управлінський продукт;
3. Порівняльний аналіз моделей контролю показав, що іспанська модель (пріоритет участі в результатах) є методологічним еталоном, оскільки вона дозволяє ідентифікувати контроль через гібридні інструменти, на відміну від «слабкої» німецької моделі, орієнтованої на номінальний капітал;
4. Запровадження автоматичного обміну даними перетворило теоретичні податкові ризики на практичну неминучість перевірки. Оскільки 80 % результативності контролю КІК забезпечується даними

CRS, бухгалтер зобов'язаний базувати свої рішення на стандарті IFRIC 23, припускаючи, що податковий орган має повне знання про всі закордонні активи;

5. Для імплементації професійного судження в українську практику запропоновано систему аналітичних реєстрів (компонентів контролю, гібридних інструментів, ланцюжків володіння та зв'язки з CRS), що дозволяють документально обґрунтувати позицію платника та уникнути штрафів, сума яких у судових спорах вже досягла 3,8 млрд грн.

Дослідження також дозволило визначити перспективи подальших розвідок у сфері функціонування КІК, зокрема: 1) подальше вивчення механізму розрахунку глобального мінімального податку відповідно до Pillar 2 та інтеграції цих розрахунків у професійне судження бухгалтера КІК; 2) розроблення інноваційних підходів до податкового обліку в умовах цифровізації (E-audit, SAF-T UA) для автоматизації ідентифікації складних фінансових структур; 3) впровадження методики оцінки професійного судження (кількісних і якісних критеріїв) у систему сертифікації та рекрутингу бухгалтерів для великих мереж і міжнародних груп.

Здатність бухгалтера правильно трансформувати іноземну звітність та оцінювати транскордонні наслідки за допомогою професійного судження залишатиметься визначальним фактором фінансової безпеки бізнесу та держави.

Список використаної літератури:

1. Аналітика замість формального контролю: підсумки 2025 року у сфері міжнародного оподаткування. Презентаційні матеріали щодо контрольованих іноземних компаній / Державна податкова служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/980133.html>.
2. Гуцаленко Л.В. Контрольовані іноземні компанії – новий платник податку на прибуток в системі оподаткування України / Л.В. Гуцаленко, Б.В. Трохимець // Інвестиції: практика та досвід. – 2025. – № 9. – С. 48–54. DOI: 10.32702/2306-6814.2025.9.48.
3. Гуцаленко Л.В. Місце контролю серед передумов оподаткування прибутку контрольованих іноземних компаній в Україні / Л.В. Гуцаленко, Б.В. Трохимець // Економічний вісник НГУ. – 2025. – № 2 (90). – С. 141–148. DOI: 10.33271/ebdut/90.141.
4. Захаров Д. Значення впровадження «двоступеневого рішення» (Two-Pillar Solution) для міжнародної системи оподаткування / Д.Захаров // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2024. – № 1 (57). – С. 20–24. DOI: 10.26642/pbo-2024-1(57)-20-24.
5. КІК: результати подання звітності та повідомлень (станом на 01.02.2026). Презентаційні матеріали щодо контрольованих іноземних компаній / Державна податкова служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorennya-ta-mijnarodne-opodatкування/kontrolovani-inozemni-kompanii/prezentatsiyi-materiali/981558.html>.
6. Легенчук С.Ф. Звіт у розрізі країн міжнародної групи компаній: історія виникнення та проблеми формування в контексті удосконалення системи обліку / С.Ф. Легенчук, І.В. Жиглей // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2022. – Вип. 1 (51). – С. 9–16. DOI: 10.26642/pbo-2022-1(51)-9-16.
7. Лоскоріх Г.Л. Глобальна ініціатива «Pillar 2»: адаптація податково-бюджетного законодавства та податкового контролю до нових міжнародних стандартів / Г.Л. Лоскоріх, К.А. Сочка, О.Ф. Перчі // Актуальні питання економічних наук. – 2025. – № 13. DOI: 10.5281/zenodo.16660871.
8. Лоскоріх Г.Л. Міжнародні податкові ініціативи та їх адаптація в Україні: значення Pillar 1 і Pillar 2 для податкової й бюджетної політики / Г.Л. Лоскоріх, О.Ф. Перчі // Проблеми сучасних трансформацій. Серія : Економіка та управління. – 2025. – № 20. DOI: 10.54929/2786-5738-2025-20-08-01.
9. Національна стратегія доходів. Звіт про стан виконання Національної стратегії доходів у 2024 році / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://mof.gov.ua/storage/files/Звіт%202024%20Національна%20стратегія%20доходів%20\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/Звіт%202024%20Національна%20стратегія%20доходів%20(1).pdf).
10. Національна стратегія доходів / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716.
11. Орлов І.В. Розвиток міжнародної системи оподаткування: аналіз історичних етапів / І.В. Орлов, Д.М. Захаров // Економіка, управління та адміністрування. – 2024. – № 2 (108). – С. 103–108. DOI: 10.26642/ema-2024-2(108)-103-108.
12. Пойда-Носик Н. Податкова безпека держави: механізми забезпечення та напрями зміцнення в умовах глобальної нестабільності / Н.Пойда-Носик, Г.Лоскоріх // Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. – 2025. – № 9. – С. 113–124. DOI: 10.58423/2786-6742/2025-9-113-124.
13. Пономарьова Н.А. Аналіз інноваційних підходів до податкового обліку в умовах цифровізації економіки / Н.А. Пономарьова, Г.Л. Лоскоріх, Е.Г. Шебеїтень // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2025. – Вип. 44. – С. 56–66. DOI: 10.5281/zenodo.14894511.
14. Фінансові інструменти. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 133 : Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 р. № 1629 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0901-12#n29>.
15. Юрківський О.Й. Міжнародні принципи оподаткування в контексті формування фінансової безпеки України / О.Й. Юрківський, О.В. Литвинчук // Економіка, управління та адміністрування. – 2025. – № 1 (111). – С. 64–73. DOI: 10.26642/ema-2025-1(111)-64-73.

16. *Avi-Yonah R.S.* Legal Form or Unfair Substance? A Symposium Around the Controlled Foreign Company (CFC) Rule / *R.S. Avi-Yonah, Y.Biondi* // Accounting, Economics, and Law: A Convivium. – 2025. – Vol. 15, № 2. – P. 271–274. DOI: 10.1515/ael-2024-0105.
17. Corporate Tax Statistics 2025. – Paris : OECD Publishing, 2025. – 100 p. DOI: 10.1787/6a915941-en.
18. Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016 laying down rules against tax avoidance practices that directly affect the functioning of the internal market / Official Journal of the European Union. – 2016. – L 193. – P. 1–14 [Electronic resource]. – Access mode : <http://data.europa.eu/eli/dir/2016/1164/oj>.
19. Council Directive (EU) 2017/952 of 29 May 2017 amending Directive (EU) 2016/1164 as regards hybrid mismatches with third countries / Official Journal of the European Union. – 2017. – L 144. – P. 1–11 [Electronic resource]. – Access mode : <http://data.europa.eu/eli/dir/2017/952/oj>.
20. Council Directive (EU) 2025/872 of 14 April 2025 amending Directive 2011/16/EU on administrative cooperation in the field of taxation / Official Journal of the European Union. – L 2025/872 [Electronic resource]. – Access mode : <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2025/872/oj>.
21. Designing Effective Controlled Foreign Company Rules, Action 3 – 2015 Final Report / OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project. – Paris : OECD Publishing, 2015. DOI: 10.1787/9789264241152-en.
22. Financial instruments (IFRS 9). International Accounting Standards Board / IFRS Foundation. – 2014 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/>.
23. Financial instruments: Presentation (IAS 32). International Accounting Standards Board / IFRS Foundation. – 2012 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-32-financial-instruments-presentation/>.
24. *Harpaz A.* International Tax Reform: Who Gets a Seat at the Table? / *A.Harpaz* // University of Pennsylvania Journal of International Law. – 2023. – Vol. 44. – P. 1007–1064. DOI: 10.2139/ssrn.4203806.
25. Income taxes (IAS 12). International Accounting Standards Board / IFRS Foundation. – 2012 [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-12-income-taxes/>.
26. *Klymenko K.* Tax policy in the context strengthening the national security of Ukraine / *K.Klymenko, N.Ukhna, N.Semenyshena* // Public Policy and Accounting. – 2023. – № 1 (7). – P. 9–16. DOI: 10.26642/ppa-2023-1(7)-9-16.
27. *Kollruss Th.* Efficiency of CFC taxation concerning hybrid instruments – a comparative analysis of Spain, Germany, and Austria / *Th.Kollruss* // Cogent Business & Management. – 2025. – Vol. 12, Issue 1. DOI: 10.1080/23311975.2024.2444549.
28. *Melega A.* Geopolitical Risks in Financial Reporting and Transfer Pricing / *A.Melega*. – Cham : Springer Nature Switzerland AG, 2025. – 143 p. DOI: 10.1007/978-3-031-76600-8.
29. *Nazarova H.* Implementation Of The Beps Control Plan In Ukraine: Current Status And Development Prospects / *H.Nazarova* // European Science. – 2023. – № 3 (sge20-03). – P. 7–57. DOI: 10.30890/2709-2313.2023-20-03-003.
30. Neutralising the Effects of Hybrid Mismatch Arrangements, Action 2 – 2015 Final Report / OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project. – Paris : OECD Publishing, 2015. – 180 p. DOI: 10.1787/9789264241138-en.
31. *Nimani P.* Administrative Cooperation between European States and Mutual Assistance in Direct Taxation: a Legal and Practical Perspective / *P.Nimani, A.Maloku* // Krytyka Prawa. – 2025. – Vol. 17, № 1. – P. 8–27. DOI: 10.7206/kp.2080-1084.750.
32. Uncertainty over Income Tax Treatments (IFRIC 23). – London : IFRS Foundation, 2017. – 19 p. [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-interpretations/ifric-23-uncertainty-over-income-tax-treatments/>.
33. *Woker M.* French Imperial Statecraft, Capital, Corporate Taxation, and the Tax Haven that Wasn't, 1920s–1950s / *M.Woker* // Past & Present. – 2025. – Vol. 266, Iss. 1. – P. 188–228 [Electronic resource]. – Access mode : <https://academic.oup.com/past/article/266/1/188/7726266>.

References:

1. Derzhavna podatkovna sluzhba Ukrainy, *Analitika zamist formalnoho kontroliu: pidsumky 2025 roku u sferi mizhnarodnoho opodatkuвання. Prezentatsiini materialy shchodo kontrolovanykh inozemnykh kompanii*, [Online], available at: <https://tax.gov.ua/media-tsentri/novini/980133.html>
2. Hutsalenko, L.V. and Trokhymets, B.V. (2025), «Kontrolovani inozemni kompanii – novyi platnyk podatku na prybutok v systemi opodatkuвання Ukrainy», *Investysii: praktyka ta dosvid*, No. 9, pp. 48–54, doi: 10.32702/2306-6814.2025.9.48.
3. Hutsalenko, L.V. and Trokhymets, B.V. (2025), «Mistse kontroliu sered peredumov opodatkuвання prybutku kontrolovanykh inozemnykh kompanii v Ukraini», *Ekonomichnyi visnyk NHU*, No. 2 (90), pp. 141–148, doi: 10.33271/ebdut/90.141.
4. Zakharov, D. (2024), «Znachennia vprovadzhennia “dvostupenevoho rishennia” (Two-Pillar Solution) dlia mizhnarodnoi systemy opodatkuвання», *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, No. 1 (57), pp. 20–24, doi: 10.26642/pbo-2024-1(57)-20-24.
5. Derzhavna podatkovna sluzhba Ukrainy, *KIK: rezultaty podannia zvitnosti ta povidomlen (stanom na 01.02.2026). Prezentatsiini materialy shchodo kontrolovanykh inozemnykh kompanii*, [Online], available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/transfertne-tsinoutvorennia-ta-mijnarodne-opodatkuвання/kontrolovani-inozemni-kompanii/prezentatsiini-materiali/981558.html>
6. Lehenchuk, S.F. and Zhyhlei, I.V. (2022), «Zvit u rozrizi krain mizhnarodnoi hrupy kompanii: istoriia vynykennia ta problemy formuvannia v konteksti udoskonalennia systemy obliku», *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, Issue 1 (51), pp. 9–16, doi: 10.26642/pbo-2022-1(51)-9-16.

7. Loskorikh, H.L., Sochka, K.A. and Perchi, O.F. (2025), «Hlobalna initsiatyva “Pillar 2”: adaptatsiia podatkovobudzhethnoho zakonodavstva ta podatkovoho kontroliu do novykh mizhnarodnykh standartiv», *Aktualni pyttannia ekonomichnykh nauk*, No. 13, doi: 10.5281/zenodo.16660871.
8. Loskorikh, H.L. and Perchi, O.F. (2025), «Mizhnarodni podatkovii initsiatyvy ta yikh adaptatsiia v Ukraini: znachennia Pillar 1 i Pillar 2 dlia podatkovoi y budzhethnoi polityky», *Problemy suchasnykh transformatsii. Seriia. Ekonomika ta upravlinnia*, No. 20, doi: 10.54929/2786-5738-2025-20-08-01.
9. Ministerstvo finansiv Ukrainy, *Natsionalna stratehiia dokhodiv. Zvit pro stan vykonannia Natsionalnoi stratehii dokhodiv u 2024 rotsi*, [Online], available at: [https://mof.gov.ua/storage/files/Zvit%202024%20Natsionalna%20stratehiia%20dokhodiv%20\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/Zvit%202024%20Natsionalna%20stratehiia%20dokhodiv%20(1).pdf)
10. Ministerstvo finansiv Ukrainy, *Natsionalna stratehiia dokhodiv*, [Online], available at: https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716
11. Orlov, I.V. and Zakharov, D.M. (2024), «Rozvytok mizhnarodnoi systemy opodatкування: analiz istorychnykh etapiv», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 2 (108), pp. 103–108, doi: 10.26642/ema-2024-2(108)-103-108.
12. Poida-Nosyk, N. and Loskorikh, H. (2025), «Podatkova bezpeka derzhavy: mekhanizmy zabezpechennia ta napriamy zmitsnennia v umovakh hlobalnoi nestabilnosti», *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, No. 9, pp. 113–124, doi: 10.58423/2786-6742/2025-9-113-124.
13. Ponomarova, N.A., Loskorikh, H.L. and Shebeshten, E.H. (2025), «Analiz innovatsiinykh pidkhodiv do podatkovoho obliku v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky», *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava*, Issue 44, pp. 56–66, doi: 10.5281/zenodo.14894511.
14. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2010), *Finansovi instrumenty. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku v derzhavnomu sektori 133*, Nakaz vid 24.12.2010 r. No. 1629, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0901-12#n29>
15. Yurkivskiy, O.Y. and Lytvynchuk, O.V. (2025), «Mizhnarodni pryntsyipy opodatкування v konteksti formuvannia finansovoi bezpeky Ukrainy», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 1 (111), pp. 64–73, doi: 10.26642/ema-2025-1(111)-64-73.
16. Avi-Yonah, R.S. and Biondi, Y. (2025), «Legal Form or Unfair Substance? A Symposium Around the Controlled Foreign Company (CFC) Rule», *Accounting, Economics, and Law: A Convivium*, Vol. 15, No. 2, pp. 271–274, doi: 10.1515/acl-2024-0105.
17. *Corporate Tax Statistics 2025* (2025), OECD Publishing, Paris, 100 p., doi: 10.1787/6a915941-en.
18. *Council Directive (EU) 2016/1164 of 12 July 2016 laying down rules against tax avoidance practices that directly affect the functioning of the internal market* (2016), Official Journal of the European Union, L 193, pp. 1–14, [Online], available at: <http://data.europa.eu/eli/dir/2016/1164/oj>
19. *Council Directive (EU) 2017/952 of 29 May 2017 amending Directive (EU) 2016/1164 as regards hybrid mismatches with third countries* (2017), Official Journal of the European Union, L 144, pp. 1–11, [Online], available at: <http://data.europa.eu/eli/dir/2017/952/oj>
20. *Council Directive (EU) 2025/872 of 14 April 2025 amending Directive 2011/16/EU on administrative cooperation in the field of taxation* (2025), Official Journal of the European Union, L 2025/872, [Online], available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2025/872/oj>
21. *Designing Effective Controlled Foreign Company Rules, Action 3 – 2015 Final Report* (2015), OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, OECD Publishing, Paris, doi: 10.1787/9789264241152-en.
22. IFRS Foundation (2014), *Financial instruments (IFRS 9). International Accounting Standards Board*, [Online], available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/>
23. IFRS Foundation (2012), *Financial instruments: Presentation (IAS 32). International Accounting Standards Board*, [Online], available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-32-financial-instruments-presentation/>
24. Harpaz, A. (2023), «International Tax Reform: Who Gets a Seat at the Table?», *University of Pennsylvania Journal of International Law*, Vol. 44, pp. 1007–1064, doi: 10.2139/ssrn.4203806.
25. IFRS Foundation (2012), *Income taxes (IAS 12). International Accounting Standards Board*, [Online], available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-12-income-taxes/>
26. Klymenko, K., Ukhnal, N. and Semenyshena, N. (2023), «Tax policy in the context strengthening the national security of Ukraine», *Public Policy and Accounting*, No. 1 (7), pp. 9–16, doi: 10.26642/ppa-2023-1(7)-9-16.
27. Kollruss, Th. (2025), «Efficiency of CFC taxation concerning hybrid instruments – a comparative analysis of Spain, Germany, and Austria», *Cogent Business & Management*, Vol. 12, Issue 1, doi: 10.1080/23311975.2024.2444549.
28. Melega, A. (2025), «Geopolitical Risks in Financial Reporting and Transfer Pricing», *Springer Nature Switzerland AG, Cham*, 143 p., doi: 10.1007/978-3-031-76600-8.
29. Nazarova, H. (2023), «Implementation Of The Beps Control Plan In Ukraine: Current Status And Development Prospects», *European Science*, No. 3 (sge20-03), pp. 7–57, doi: 10.30890/2709-2313.2023-20-03-003.
30. *Neutralising the Effects of Hybrid Mismatch Arrangements, Action 2 – 2015 Final Report* (2015), OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, OECD Publishing, Paris, 180 p., doi: 10.1787/9789264241138-en.
31. Nimani, P. and Maloku, A. (2025), «Administrative Cooperation between European States and Mutual Assistance in Direct Taxation: a Legal and Practical Perspective», *Krytyka Prawa*, Vol. 17, No. 1, pp. 8–27, doi: 10.7206/kp.2080-1084.750.
32. IFRS Foundation (2017), *Uncertainty over Income Tax Treatments (IFRIC 23)*, London, 19 p., [Online], available at: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-interpretations/ifric-23-uncertainty-over-income-tax-treatments/>
33. Woker, M. (2025), «French Imperial Statecraft, Capital, Corporate Taxation, and the Tax Haven that Wasn't, 1920s–1950s», *Past & Present*, Vol. 266, Iss. 1, pp. 188–228, [Online], available at: <https://academic.oup.com/past/article/266/1/188/7726266>

Жиглей Ірина Вікторівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку Державного університету «Житомирська політехніка».

<http://orcid.org/0000-0002-9529-6849>.

Наукові інтереси:

- облік зовнішньоекономічної діяльності;
- ESG-звітність;
- обліково-аналітичне забезпечення соціально відповідальної діяльності.

E-mail: kbo_zhiv@ztu.edu.ua.

Zhyhlei I.V.

Professional judgment of an accountant in the valuation of hybrid instruments in the reporting of controlled foreign companies

The modern taxation system of controlled foreign companies (CFCs) in Ukraine requires accountants to shift from mechanical accounting to analyzing the economic essence of operations. The use of hybrid financial instruments creates risks of mismatches due to contradictions between legal form and tax treatment across different jurisdictions. Under the CRS standard, an accountant's professional judgment becomes a crucial tool for strategic risk management and data verification.

The purpose of the article is to study the role and to develop practical mechanisms for forming an accountant's professional judgment as an intellectual product for the reliable evaluation of hybrid instruments in CFC reporting. Tasks include substantiating the judgment model as an innovative solution, developing an action algorithm under IFRIC 23, and creating analytical tools for data verification for the CFC Annex.

The research is based on a synthesis of the BEPS Action Plan (Actions 2 and 3), ATAD 1/2 Directives, and IFRS standards (IAS 32, IFRS 9, IFRIC 23). A comparative analysis of German and Spanish CFC control models was used to evaluate the efficiency of identifying mezzanine capital and profit rights.

A model of professional judgment as a process of transforming specialist's competencies into an innovative solution is proposed. An algorithm for evaluating hybrid operations using the «most likely amount» or «expected value» methods according to IFRIC 23 is substantiated. A system of four analytical registers (control components, hybrid financial instruments, indirect ownership and economic control chains, and CRS reconciliation) has been developed, enabling the identification of the real economic substance of operations and the proper transformation of foreign financial statements. An accounting certificate is the basis document for the documentary substantiation of the accountant's evaluative positions.

It is proven that the CFC accountant is transformed into an analyst-consultant, whose judgment is a primary competitive advantage. Recommendations are formulated to clarify national legislation regarding the fixation of controller status based on the «right to receive profit».

Keywords: professional judgment; controlled foreign company (CFC); hybrid financial instruments; taxation; BEPS Action Plan; CRS; IFRIC 23; tax risks; analytical registers; economic substance.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2026.